

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

10(19)

2010

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI
LEIDVYKLA

VILNIUS 2010

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Vilniaus pedagoginis universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKCINĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytis Čiubrinskas)</i>	8

Straipsniai / Articles

Auksuolė Čepaitienė

Giminystės idėja ir paveikslas: genealoginis mąstymas Lietuvoje	11
An Idea and a Picture of Kinship: Genealogical Thinking in Lithuania	35

Irma Šidiškienė

Internetiniai tekstai kaip vedybų tyrimo šaltinis	37
Internet Texts as a Source for Marriage Research	59

Thomas M. Wilson

Elites, Networks and the Anthropologies of Policy and Borders: Some Suggestions from Ireland	61
Elitas, socialiniai tinklai bei viešosios politikos ir paribio antropologijos: keletas pasiūlymų iš Airijos	75

Ida Harboe Knudsen

Keletas pasvarstymų apie žmogaus amžių, politiką ir politikus kaimo bendruomenėje, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą	77
Some Reflections on Age, Politics and Politicians in a Rural Community after Lithuania's EU-entrance	90

Kristina Šliavaite

Deindustrializacija, socialinis nesaugumas ir išgyvenimo strategijos posovietinėje erdvėje: Visagino atvejis	93
Deindustrialization, Social Insecurity and Strategies of Survival in the Post-Soviet Region: the Case of Visaginas	114

Tea Golob

The Meanings of "Home" and "Homeland" in Slovene Diasporic Communities	117
<i>Namų</i> ir <i>tėvynės</i> įprasminimas slovėnų diasporos bendruomenėse	135

Daiiva Repečkaitė

Rusakalbių izraeliečių kultūros apibrėžtys kasdienybėje: nuo rafinuotų manierų iki bendravimo kodų	139
Everyday Definitions of Culture by Russian-speaking Israelis: from Sophisticated Manners to Codes of Communication	160

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Ramūnas Trimakas. Lietuvių liaudies medicina: etnografiniai ir folkloristiniai aspektai. XIX amžiaus pabaiga – XX amžiaus pirmoji pusė (<i>Veronika Gribauskaitė</i>)	163
Lietuviškojo identiteto trajektorijos. V. Čiubrinskas ir J. Kuznecovienė (sud.) (<i>Gediminas Lankauskas</i>)	166
Victor C. de Munck. Kultūros tyrimai: patirtis ir apibendrinimai (<i>Auksuolė Čepaitienė</i>)	168
Pirmieji lietuviai Teksase. The first Lithuanians in Texas: parodos katalogas / exhibition catalog. V. Čiubrinskas ir J. Genys (sud.) (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	171
Nijolė Marcinkevičienė. Metai už stalo. Kalendorinių švenčių ir sezoniniai valgiai (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	177
Darius Staliūnas. Making Russians. Meaning and Practice of Russification in Lithuania and Belarus after 1863 (<i>Remigijus Civinskas</i>)	181

Konferencijos / Conferences

Tarptautinė konferencija „Identiteto politika antropologiniu požiūriu“ Klaipėdos universitete (<i>Rimantas Sliužinskas</i>)	186
Rusijos etnografų ir antropologų kongresas Orenburge (<i>Jonas Mardosa</i>)	192

Sukaktys

Profesorei Pranei Dundulienei 100 metų (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	195
Jubiliatė Janina Genovaitė Laniauskaitė-Morkūnienė (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	197

kotarpį. Todėl manytina, kad šis modelis tikrai turėtų praversti lietuvių liaudies medicinos tyrinėtojams.

Pabaigai – trumpai apie darbo priedą „Lietuvos kaimo vaistininkystės tradicijos XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pirmoje pusėje.“ Akivaizdu, jog jame pateikiama etnografinė medžiaga gali tapti puikiu šaltiniu kitiems tyrėjams. Ramūnas Trimakas pateikia gausius spausdintus bei archyvinis duomenis. Tačiau autorius

visiškai nepaaiškina, kokia yra šio priedo paskirtis. Turbūt daug racionaliau būtų buvę šią medžiagą panaudoti pačiame darbo tekste.

Nepaisant visų pastabų, Ramūno Trimako monografija pasižymi nauju analitiniu požiūriu, jungiančiu įvairius liaudies medicinos komponentus į bendrą visumą. Tai yra svarus lietuvių liaudies medicinos tyrinėjimų žingsnis, skatinantis naujai pažvelgti į nagrinėjamą objektą.

Veronika Gribauskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuviškojo identiteto trajektorijos. Vytis Čiubrinskas ir Jolanta Kuznecovienė (sud.). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008. 188 p.: iliustr.

Šis straipsnių rinkinys svariai prisideda prie studijų, nagrinėjančių socialinio identiteto (tapatybės) formavimą, raišką bei kaitą. Kad tokių studijų daugėja, nieko nuostabaus, nes klausimai, susiję su individo bei grupių savivoka ir identifikacija, šiandien yra itin svarbūs daugybei žmonių. Anot Leonido Donskio, „modernusis projektas mūsų neišlaisvino nuo tapatybių – priešingai, jos tampa netgi dar svarbesnės... nei anksčiau“ (p. 184). Ieškodami būdų prisitaikyti prie intensyvėjančios modernybės ir globalizacijos procesų (ar jiems atsispirti), individai ir socialinės grupės pasitelkia įvairius identitetus ir su jais susijusius simbolinius išteklius. Bendruomeninis tapatinimasis ir jo socialinė kultūrinė raiška daugeliui tampa svarbiais moralinės egzistencinės atramos taškais vis labiau fragmentuotame ir ontologiškai padrikame pasaulyje.

Knyga parengta tarpdisciplininio projekto, prieš kelerius metus tyrusio šiuo-

laikinio lietuviškojo identiteto įvairovę, pagrindu. Straipsnių autoriai, atstovaujantys sociologijai, socialinei antropologijai, politologijai bei kitoms visuomeninių mokslų sritims, siūlo skaitytojui naujausių identiteto teorijų kritinį aptarimą (V. Čiubrinskas, D. Daukšas, I. Šutinienė) bei Lietuvoje iki 2005 m. vykdytų tautiškumo tyrimų apžvalgą (M. Taljūnaitė). Leidinyje taip pat pristatomi minėto projekto metu atlikti kiekybiniai bei kokybiniai tyrimai, nagrinėjantys tokias temas kaip lietuviškumo ritualizavimas nacionalinėse šventėse, „savo / svetimo“ priešpriešos vaidmuo tautinėje savivokoje (J. Kuznecovienė), socialinės atminties, laiko ir erdvės, daugiakultūriškumo ir tautiškumo sąsajos (I. Šutinienė) bei repatrijavusios diasporos lietuviškumo ypatumai (V. Čiubrinskas). Baigiamajame poleminiame esė Leonidas Donskis rašo apie Lietuvos žydus (litvakus), ragindamas skaitytoją reflektiviau pamąstyti apie šios etninės grupės lietuviškumą ir pergaltoti tolerancijos bei tautos „svetimųjų“ sąvokas.

Rinkinyje pateikta turtinga empirinė medžiaga įtaigiai rodo, kad tautinis iden-

titetas posocialistinėje Lietuvoje pasireiškia gausybe formų bei konfigūracijų, kad tai ne statiškas aiškiai apibrėžtų parametrų objektas, bet daugiakryptis procesas, kuriam būdingas nuolatinis vyksmas ir virsmas. Be to, galime teigti, kad tokio identiteto net nėra. Šiandien, kaip, beje, turbūt ir visais laikais, jis egzistuoja daugiskaitos forma, t. y. kaip lietuviškieji *identitetai*. Todėl vargu ar naudinga teoriniu metodologiniu požiūriu juos sprausiti į tipologijų, priešpriešų (pvz., etnis vs politinis), kiekybių ir modelių rėmus, kaip bando daryti kai kurių straipsnių autoriai (p. 76, 147). Turbūt vertingiau suprasti, kaip ir kodėl tie identitetai atsiranda, kokiose socialinėse grupėse, kokiomis konkrečiomis politinėmis, ekonominėmis aplinkybėmis, kokios simbolinės sistemos (kalba, tradicija, istorinė atmintis, religija) pasirenkamos juos konstruojant ir pan. Svarbu atskleisti ir aiškinti nūdienos lietuviškųjų identitetų įvairovę ir kompleksiskumą. Tą galima efektyviau įvykdyti be modeliavimų, grupavimų ir „matavimų“ (p. 46), kurie dažniausiai schematizuoja ir supaprastina sudėtingas socialines realijas.

Remdamiesi kokybiniais interviu bei pokalbių duomenimis, keli tyrėjai pabrėžia, kad lietuvių kalbos mokėjimas yra vienas svarbiausių kriterijų identifikuojant lietuviškumą (žr. p. 62, 161, 175). Tačiau nėra nė vieno straipsnio, išsamiau aptariančio, kaip naudojami lingvistiniai resursai konstruojant ir teigiant šią tapatybę.

Kaip žinome, valstybė ir bažnyčia, siekdamos save legitimizuoti, taip pat rūpinasi tautiškumu ir su juo siejamu identitetu, naudojamos įvairius simboli-

nus išteklius ir įrankius (p. 15). Kaip tai šiandien vyksta posovietinėje Lietuvoje? Kaip koreliuoja (ar konfliktuoja) šių institucijų lietuviškumo vizijos su atskirų asmenų ar socialinių grupių nacionalinio identifikavimosi projektais? Tokių procesų detalesnis aprašymas ir analizė praturtintų recenzuojamą rinkinį.

Leidinio akademinę vertę taip pat padidintų nors trumpas pateiktų studijų aptarimas platesniame posocialistiniame kontekste. Kokius skirtumus ar panašumus išvelgtume lygindami šiuolaikinės lietuviškosios tautinės sąmonės ir identifikacijos raišką su nacionalinio identiteto manifestacijomis, tarkime, Rusijoje ar Lenkijoje? Ką tokie su tapatybe susiję procesai atskleidžia apie politines, ekonomines ir kultūrines permainas, šiandien vykstančias buvusiam „Rytų bloke“?

Galiausiai pora redakcinių pastabų. Leidiniui trūksta baigiamojo žodžio – diskusijos, apibendrinančios straipsnių argumentus ir nubrėžiančios tyrimų gaires ateičiai. Pavardžių ir terminų rodyklė knygos gale padėtų skaitytojui geriau orientuotis jos puslapiuose.

Stebina faktas, kad „Lietuviškojo identiteto trajektorijos“ pasirodė tik septyniasdešimt penkių egzempliorių tiražu. Tikra bibliografinė retenybė! Tai svarbus, reikalingas ir įdomus leidinys, kurio tiražas turėtų būti daug didesnis. Ši knyga, kaip mokomoji priemonė, gali puikiai tikti antropologijos ir sociologijos kursams. Be to, ją turėtų perskaityti visi besidomintieji „žmogiška buvimo lietuviu patirti[mi]“ (Čiubrinskas, p. 24) nūdienės globalizacijos kontekste.

Gediminas Lancauskas
Reginos universitetas